

TEMA MAMMA

FÖRKLÄDD FRIHET

FOTO PRIVAT.

I Afghanistan är en mors viktigaste uppgift att föda söner. För den som inte lyckas finns ett sista desperat knep för att rädda familjens anseende. Den tidigare parlamentsledamoten Azita Rafaat berättar om hur hon ger sin dotter ett bättre liv genom att låta henne växa upp som pojke.

”Jag vill visa att flickor inte är det svagare könet”.

Afghanistan-nytt träffar Azita Razaat i Stockholm när hon firar internationella kvinnodagen den 8 mars. Där deltar hon i ett samtal om kvinnors spelrum i Afghanistan, arrangerat av Svenska PEN-klubben. Azita är även en av huvudpersonerna i Jenny Nordbergs reportagebok De förklädda flickorna i Kabul som nu finns på svenska. Läs en recension av boken på sidan 14.

När Manoush var sex år gammal kom hon tillbaka till skolan efter sommarlovet i kortklippt hår och med en pojkes skoluniform. Hon blev en han: Mehran.

TEXT CARLA DA COSTA BENGTTSSON.
FOTO CHRISTOFFER HJALMARSSON.

Under intervjun säger Azita konsekvent ”hon” om sitt barn. – Det är för att vi pratar om de nya möjligheter hon fått och som hon inte hade haft som flicka. Enligt afghansk lag har alla människor samma rättigheter, men så ser inte verkligheten ut. Kvinnor betraktas som det lägre stående könet och deras rättigheter begränsas alltmer. Vi är åter på väg mot en mer konfliktfylld situation.

Varför uppfostras din dotter som en son?

Jag hade ett bra jobb och en hög ställning i samhället, men det räckte inte för att familjen skulle få vara ifred. Både min man och samhället pressade mig att få en son, och det här var en bra lösning för att få stopp på skvallret och tjetat om fler barn. Om jag hade haft en son hade jag inte ens tänkt tanken att göra så här.

Vad säger era bekanta?

Släkten vet, det är svårt att hålla sådant här hemligt. Poängen är att alla ändå behandlar henne som en pojke. Om mitt barn hade uppfostrats som en flicka hade hon inte vågat se män rakt i ögonen och säga vad hon tycker, men nu övar hon på det varje

dag – både i skolan och på fritiden. Det kommer att påverka henne positivt resten av livet. Friheten spiller över på hennes systrar också, nu när de har en ”bror” kan de röra sig mer fritt. Tidigare kunde de knappt gå ut själva, kvinnor har ofta svårt att röra sig ute utan manligt sällskap.

Hur länge ska hon leva så här?

Hon har varit med i diskussionerna ända från början. Då sa vi att det bara var tillfälligt, tills hon kommer upp i tonåren. Men jag kommer att ge henne mitt fulla stöd så länge hon vill fortsätta.

Har du känt sorg över att inte ha en son?

Aldrig! Jag vet vad kvinnor är kapabla till. För mig handlar det inte om en längtan efter en son eller efter en till man i huset. Jag vill visa att flickor inte är det svagare könet, att könet inte spelar någon roll. Så här har man gjort i Afghanistan länge, på grund av otrygghet, dålig ekonomi, kulturella hinder och könssegregation.

Hur var din barndom?

Jag har haft en inneboende kraft och nyfikenhet ända sedan jag föddes, jag gjorde allt som pojkarna gjorde. Jag klättrade i träd

och spelade basket och volleyboll. Jag vann ofta för jag spelade så aggressivt!

När jag var mellan tolv till fjorton år gammal levde jag som pojke på deltid, när pappa behövde hjälp i bageriet. Jag hade kort hår och efter skolan bytte jag om till jeans och skjorta. Jag sålde varor och ålskade att ge kunderna bra service. Under de kommande tre åren lärde jag mig att tala till män och förstå deras sätt att vara. När jag senare engagerade mig politiskt och blev invald i parlamentet var det lätt för mig att göra min röst hörd.

Hur vågar du berätta om din familjs liv?

Mina barn är min inspirationskälla, jag vill inte att de ska behöva ge upp sina drömmar. Jag måste kämpa vidare och stå för den livssituation vi alla befinner oss i, för deras framtids skull. Jag är deras förebild.

Vilka förebilder hade du när du växte upp?

Min mamma! Hon stöttade mig i mina intressen, i allt från sport till utbildning. Jag gick i de bästa skolorna och fick höra att jag kunde bli allt jag ville. Helst ville jag bli läkare.

Och så läste jag om Margaret Thatcher. Jag förstod inte hennes politik, men jag gillade hennes pondus som ”järnlady”. Jag

» OM MITT BARN HADE LIPPFÖSTRATS SOM
EN FLICKA HADE HON INTE VÅGAT SE MÄN
RAKT I ÖGONEN OCH SÄGA VAD HON TYCKER.

fascinerades också av Mahatma Gandhis ledarskap och konfliktlösning med ickevåld. En annan förebild var Mark Twain, som var en stor inspiratör för mig när jag skrev poesi. Min uppväxttid i Kabul kunde inte ha varit bättre, det var som att växa upp i Europa.

Vad hände sedan?

När talibanerna tog makten och det där-efter blev inbördeskrig slogs mina drömmar i spillror. Min familj flyttade ut på landet och pappa gifte bort mig med min tremänning, en konservativ färbonde. Jag fick höra att det var för mitt eget bästa, så att jag inte skulle kidnappas av rebeller.

Ibland är det inte hälsosamt att ha självförtroende, livet kan bli mycket svårare då. Min man och min svärmor retade sig på mitt sätt och satte mig på plats med våld. Det var en hemsk tid. Jag förlorade allt och försökte ta mitt liv tre gånger. Jag fick inte mat, jag sov inte, jag arbetade hårt fastän jag var gravid med tvillingar och det blev inte bättre av att alla fyra barnen blev döttrar. Familjen ville inte bekosta deras mat utan jag var tvungen att köpa den själv.

De vinnningar för kvinnors rättigheter som hittills har gjorts, finns det en risk att de går förlorade?

Jag är tacksam för att världssamfundet har hjälpt oss i en svår tid. När det gäller just kvinnors rättigheter nådde vi några framsteg fram till 2006, men sedan började vi backa igen. De väpnade konflikterna blev fler. Som mor till döttrar slutar jag aldrig att chockeras av barnvåldtäkter och barnäktenskap med flickor så unga som 9–13 år. Våldet mot kvinnor blir värre och värre för varje dag, särskilt i södra Afghanistan.

I Nordbergs bok säger du att Väst är besatt av burkor. Är inte burkor ett problem?

Vi kan inte arbeta för att få bort burkan så länge kvinnor utan burka inte kan garanteras säkerhet, säkerheten måste komma först. Dessutom finns det värre alternativ. Burkan är i alla fall färgglad, jag tycker att en svart chador är värre. Där har man inte ens händerna fria utan man måste hela tiden hålla i tyget. Mycket opraktiskt.

Men hur ska landet bli jämställt om kvinnor osynliggörs bakom en burka och om det är provocerande att kvinnor överhuvud taget syns i det offentliga rummet?

Jag tycker inte att en kvinna behöver ha burka, så länge hon klär sig ordentligt. Jag med flera andra kvinnliga politiker använder inte burka nu. När jag växte upp i Kabul täckte jag aldrig håret, men när jag kampanjade använde jag burka i sex år. Det var

varmt och jag kunde inte andas, men den gav mig ett skydd när jag reste på landsbygden. Vår regering har aldrig tagit kvinnors rättigheter på allvar. De kommer bara med tomma ord och kortsiktiga mål. Vi behöver en riktig demokrati, parallellt med satsningar på det civila samhället.

Vad gör du nu?

I mitt sista uppdrag som politiker var jag talesperson för Ashraf Ghani i hans valkampanj. Jag var kampanjens enda offentliga kvinnliga talesperson och jobbade i 1,5 år, tills Ghani blev president.

Sedan fick jag jobb på en stor och högt ansedd amerikansk organisation. Där fick jag jobba hemifrån i smyg eftersom talibaner hotade att spränga organisationens huvudkontor. Ryktet har nog spridit sig, jag tror att andra organisationer är rädda för att hoten mot mig ska smitta av sig och bli ett hot mot dem också. Det är förmodligen en anledning till att jag är arbetslös i dag. Jag har mod, livserfarenhet och självförtroende, så det tär på mig att bara sitta hemma. Jag har levt upp alla mina besparingar, sålt alla smycken och förstår inte hur jag ska kunna försörja en familj på åtta personer. Men jag har haft tuffa perioder förut i livet...

Hur ser relationen ut till din mans första fru?

Jag älskar hennes dotter och behandlar henne som min egen. Systrarna älskar och

behöver varandra. Men jag tycker synd om den första frun, hon har en mycket otrygg bakgrund. Jag vill vara vänlig mot henne men vi pratar inte särskilt mycket med varandra.

Jag skaffade ett hembiträde för att göra hennes liv lite lättare, men jag märkte att mina barn blev rädda i sitt eget hem. De fick ingen mat, de var tysta och fick inte tala eller leka. Det visade sig att min mans första fru och hembiträdet slog barnen. Jag försöker få barnen att förstå att det inte beror på dem utan på den första fruns brister.

Det sårade mig, att de här kvinnorna gick bakom min rygg och skadade mina barn när jag försökte skapa ett gott liv för hela familjen.

Hur har du gjort för att hinna vara en god muslim, fru, mamma och politiker samtidigt? Om jag har förstått det rätt har du ofta också fått laga mat till stora representationsmiddagar flera gånger i veckan.

Det jag saknar mest från mina nio år som politiker är mig själv. Under den tiden satte jag bara på mig mitt "happy face" och jobbade på. I långa perioder sov jag bara tre timmar per natt för att hinna planera den kommande dagen. Jag var en robot som glömde äta lunch, jag saknade mina barn och hade ständigt dåligt samvete när jag inte träffade dem. Men nu lever jag inte det livet längre. Jag måste hitta ett annat jobb, där jag har tid att vara mamma också. ❖

Mehran, till vänster, med en klasskompis.